

EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS ATZINUMS

2009. gada 4. februāris

pēc Latvijas Finanšu un kapitāla tirgus komisijas lūguma
par dažiem tiesību aktu grozījumu projektiem saistībā ar finanšu krīzi

(CON/2009/10)

Ievads un juridiskais pamats

Eiropas Centrālā banka (ECB) 2009. gada 2. februārī saņēma Latvijas Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) lūgumu sniegt atzinumu par šādu tiesību aktu grozījumu projektiem (turpmāk tekstā – „grozījumu projekti”): a) Noguldījumu garantiju likuma; b) Kredītiestāžu likuma; c) Civilprocesa likuma; un d) Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma grozījumu projektiem.

ECB kompetence sniegt atzinumu pamatojas uz Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 105. panta 4. punktu un Padomes 1998. gada 29. jūnija Lēmuma 98/415/EK par valstu iestāžu apspriešanos ar Eiropas Centrālo banku par tiesību aktu projektiem¹ 2. panta 1. punkta sesto ievilkumu, jo grozījumu projekti attiecas uz noteikumiem, ko piemēro finanšu iestādēm, ciktāl tie būtiski ietekmē finanšu iestāžu un tirgu stabilitāti. ECB Padome šo atzinumu ir pieņēmusi saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas Reglamenta 17.5. panta pirmo teikumu.

1. Grozījumu projekta mērķis

- 1.1 Noguldījumu garantiju likuma grozījumu projekta galvenais mērķis ir: a) precizēt noguldījumu „nepieejamības” definīciju; b) noteikt, ka atlīdzību izmaksā ne vēlāk kā divdesmit darba dienu laikā; kā arī c) noteikt, ka gadījumā, ja Latvijas Noguldījumu garantiju fondā nepietiek līdzekļu, atlīdzību noguldītājiem izmaksā no valsts budžeta.
- 1.2 Kredītiestāžu likuma grozījumu projekta galvenais mērķis ir FKTK pilnvaru paplašināšana, ļaujot tai sekmīgāk risināt grūtībās nonākušo banku problēmas.

Jo īpaši FKTK ir tiesības īstenot pasākumus jebkurā no šādiem gadījumiem: a) ja kredītiestāde neievēro nacionālos vai ES likumus un noteikumus; b) ja kredītiestādes darbība apdraud tās stabilitāti vai maksātspēju, Latvijas kredītiestāžu sektora drošību vai stabilitāti, draud nodarīt ievērojamus zaudējumus valsts tautsaimniecībai; c) ja no kredītiestādes notiek pārmērīga noguldījumu vai citu nodrošinātu līdzekļu aizplūde.

¹ OV L 189, 3.7.1998., 42. lpp.

FKTK var īstenot šādus pasākumus: a) pieprasīt, lai kredītiestāde veic nepieciešamās darbības šādas situācijas novēršanai vai iesniedz FKTK tās noteiktajā termiņā rīcības plānu; b) brīdināt kredītiestādi; c) dot kredītiestādes pārvaldes institūcijām, to vadītājiem un locekļiem saistošus rakstveida norādījumus, kas nepieciešami šādas situācijas novēršanai; d) noteikt kredītiestādes tiesību un darbības ierobežojumus, tajā skaitā pilnīgi vai daļēji apturēt finanšu pakalpojumu sniegšanu, kā arī saistību izpildes ierobežojumus; e) noteikt kredītiestādei noguldījumu saistību izpildes ierobežojumus; f) iecelt kredītiestādē vienu vai vairākus FKTK pilnvarniekus; g) uzlikt kredītiestādei par pienākumu mazināt risku, kas saistīts ar tās darbībām, pakalpojumiem un norēķinu sistēmām; h) lūgt Latvijas Banku pārtraukt kredītu izsniegšanu kredītiestādei; i) uzlikt soda naudas.

Saskaņā ar grozījumu projektu FKTK pilnvarnieku var iecelt ar mērķi pārņemt kredītiestādes vadību, piešķirot plašas pilnvaras tās pārvaldībā. Kredītiestādes akcionāru sapulces, padomes, valdes un citu pārvaldes institūciju, kā arī tādu personu, kuras kredītiestādes vārdā rada kredītiestādei saistības, darbība tiks apturēta. Pilnvarniekam būs tiesības sasaukt un piedalīties kredītiestādes akcionāru sapulcēs, padomes un valdes sēdēs ar tiesībām ierosināt izskatāmos jautājumus. Nevienu lēmumu nevarēs pieņemt, ja pret to iebilst pilnvarnieks.

- 1.3 Civilprocesa likuma grozījumu projekta galvenais mērķis ir samazināt laiku, kurā tiesa pieņem lēmumu par maksātnespēju, no 15 dienām uz piecām dienām.
- 1.4 Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma grozījumu projekta galvenais mērķis ir noteikt FKTK tiesības pieņemt lēmumu par tirgus dalībnieku tiesību, saistību un darbības ierobežojumiem.

2. Vispārīgi apsvērumi

- 2.1 Saskaņā ar „Deklarāciju par euro zonas valstu saskaņoto Eiropas rīcības plānu”², ko 2008. gada 12. oktobrī pieņēma euro zonas valstu vadītāji (turpmāk tekstā „Deklarācija”), ECB atgādina, ka dalībvalstīm ir jādarbojas koordinēti, lai novērstu ievērojamas veikto pasākumu atšķirības valstu līmenī, kas radītu traucējošu ietekmi un kropļotu banku pakalpojumu globālo tirgu. Šāda koordinēta pieeja aptver iniciatīvas, kas vērstas uz to, lai nodrošinātu pietiekamu likviditāti, ar dažādu pasākumu palīdzību veicinātu līdzekļu pieejamību bankām, finanšu iestādēm sniegtu papildu kapitāla resursus un veiktu grūtībās nonākušo banku kapitāla restrukturizāciju. Eiropadome 2008. gada 16. oktobrī šos principus apstiprināja attiecībā uz visām dalībvalstīm. Deklarācijā apliecināta arī nepieciešamība rīkoties sadarbībā ar ECB.
- 2.2 Kā vispārīgu apsvērumu, kas pausts arī tās iepriekšējos atzinumos³, ECB atkārtoti uzsver to, cik svarīgi ir nodrošināt saskaņā ar grozījumu projektiem īstenoto darbību atbilstību visām Kopienas tiesību normām, t.sk. ES vienotā tirgus principiem un finanšu pakalpojumu jomas tiesību aktiem,

² Deklarācija ir pieejama Francijas prezidentūras interneta lapā www.ue2008.fr.

³ Sk., piemēram, 3.3. punktu 2008. gada 21. oktobra Atzinumā CON/2008/57 pēc Vācijas Finanšu ministrijas lūguma par likumu, ar ko īsteno virkni pasākumu finanšu tirgus stabilizācijai, kā arī par rīkojumu šī likuma ieviešanai.

kā arī noteikumiem par konkurenci un valsts atbalstu. Attiecībā uz valsts atbalstu ECB aicina atzinuma pieprasītāju iestādi pievērst uzmanību Komisijas nesent pieņemtajām norādēm par finanšu sektora atbalsta shēmu atbilstību ES valsts atbalsta noteikumiem⁴.

3. Īpaši apsvērumi

3.1 *Noguldījumu garantiju likuma grozījumu projekts*

Kā norādīts iepriekšējos ECB atzinumos, noguldījumu aizsardzība ir svarīgs finanšu drošības tīkla elements, un tā lielā mērā nodrošina finanšu stabilitāti⁵. Attiecībā priekšlikumu saīsināt garantēto noguldījumu izmaksas periodu ECB atzīmē, ka tāds mērķis ir arī pašreiz ierosinātajiem grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 30. maija Direktīvā 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām⁶. Saskaņā ar savu atzinumu par ierosinātajiem grozījumiem Direktīvā 94/19/EK⁷ ECB atzinīgi vērtē Latvijas iestāžu nolūku ievērojami saīsināt garantēto noguldījumu izmaksas aizkavējumu, tādējādi veicinot noguldītāju uzticību. Tajā pašā laikā, ieviešot nepieciešamo samazinājumu izmaksu aizkavējumā, jāievēro pragmatiska pieeja, saglabājot noguldījumu garantiju sistēmu uzticamību. Tas tajā skaitā nozīmē, ka jāievieš efektīvas prasību pārbaudes un izmaksu noguldītājiem procedūras.

Turklāt kā to paredz arī starptautiskie standarti, lai noguldījumu garantiju sistēmas būtu efektīvas un tiktu veicināta sabiedrības uzticība banku sistēmai, ārkārtīgi nozīmīgi ir droši finansēšanas mehānismi⁸. Direktīva 94/19/EK pašreiz neparedz paņēmienus noguldījumu garantiju sistēmu finansēšanai ar nosacījumu, ka tiek ievēroti šādi nosacījumi: a) finansēšanas izmaksas parasti sedz pašas kredītiestādes; b) sistēmas finansēšanas iespējas ir proporcionālas kredītiestāžu pasīviem; c) netiek nodarīts kaitējums attiecīgās dalībvalsts banku sistēmas stabilitātei⁹. Tādēļ Latvijas Noguldījumu garantiju fonda gadījumā paredzētajam mehānismam būtu jāatbilst šiem vispārīgajiem principiem.

4 Sk. „Komisijas paziņojums – Valsts atbalsta noteikumu piemērošana pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi” (OV C 270, 25.10.2008., 8. lpp.). Sk. arī „Komisijas paziņojums – Finanšu iestāžu rekapitalizācija pašreizējās finanšu krīzes apstākļos – atbalsta ierobežošana līdz nepieciešamajam minimumam un aizsardzības līdzekļi pret pārmērīgiem konkurences traucējumiem”, pieejams Komisijas interneta lapā www.ec.europa.eu.

5 Sk. 8. punktu ECB 2005. gada 1. decembra Atzinumā CON/2005/50 pēc Nārodnā banka Slovākija lūguma par likumprojektu, ar ko groza Aktu Nr. 118/1996 Coll. Par banku noguldījumu aizsardzību un par grozījumiem dažos likumos ar jaunākiem grozījumiem, sk. arī 2.5. punktu ECB 2007. gada 27. augusta Atzinumā CON/2007/26 pēc Polijas finanšu ministra lūguma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par banku garantiju fondu.

6 OV L 135, 31.5.1994., 5. lpp.

7 Sk. ECB 2008. gada 18. novembra Atzinumu CON/2008/70 pēc Eiropas Savienības Padomes lūguma par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām attiecībā uz seguma līmeni un izmaksas aizkavējumu (OV L 314, 9.12.2008., 1. lpp.).

8 *Financial Stability Forum, 'Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems', September 2001, point V.4 ('Funding'), p. 26. International Association of Deposit Insurers, Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems, 29 February 2008.*

9 Sk. Direktīvas 94/19/EK 23. apsvērumu. Ierosinātie direktīvas grozījumi aicina Komisiju līdz 2009. gada 31. decembrim Eiropas Parlamentam un Padomei iesniegt ziņojumu par noguldījumu garantiju sistēmu finansēšanas saskaņošanu (sk. ierosinātās grozījumu direktīvas 1. panta 6. punktu, ar ko groza Direktīvas 94/19/EK 12. pantu).

Visbeidzot, ECB uzsver to, ka Latvijas Noguldījumu garantiju fonda finansēšanas mehānismam cita starpā jāievēro Līgumā noteiktais monetārās finansēšanas aizliegums un jo īpaši aizliegums nacionālajām centrālajām bankām nodrošināt konta pārtēriņa iespēju vai cita veida iespēju Līguma 101. panta izpratnē¹⁰, kas konkrētāk iztirzāts iepriekšējos ECB atzinumos¹¹ un ECB Konverģences ziņojumos¹².

3.2 *Kredītiestāžu likuma grozījumu projekts*

ECB atzinīgi vērtē Kredītiestāžu likuma grozījumu projektu, ciktāl tas paplašina FKTK pilnvaras ieviešanas gadījumos, ja tiek apdraudēta atsevišķas kredītiestādes vai finanšu sistēmas kopumā stabilitāte. ECB atzīmē, ka dažos gadījumos FKTK lēmumus var pieņemt, ja pret to neiebilst Ministru kabinets. ECB uzsver, ka uzraudzības iestāžu darbības neatkarība no politiskajām iestādēm ir būtisks un starptautiski atzīts finanšu tirgu uzraudzības standarts. Šajā sakarā ECB norāda, ka Kredītiestāžu likuma grozījumu projekts var dot pamatu bažām par Latvijas uzraudzības iestāžu darbības neatkarību, kuras jānovērš, tiesību aktos paredzot attiecīgas garantijas.

ECB saprot, ka ierosinātās normas, kas FKTK paredz tiesības lūgt Latvijas Banku apturēt kredītu sniegšanu kredītiestādei, ņemot vērā šīs kredītiestādes slikto finanšu stāvokli, neierobežo centrālās bankas neatkarības principu, kas noteikts Līguma 108. pantā un atkārtots Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas centrālās bankas Statūtu 7. pantā¹³. Šie noteikumi cita starpā nosaka, ka Latvijas Banka nelūdz un nepieņem citu Latvijas iestāžu norādījumus un ka šīs iestādes apņemas ievērot šo principu un nemēģināt ietekmēt Latvijas Bankas lēmējinstānci, kad tās veic savus pienākumus. Tādēļ ECB iesaka pārstrādāt attiecīgo normu, lai precizētu, ka, lai gan FKTK var Latvijas Bankai sniegt negatīvu kredītiestādes kredītspējas novērtējumu, tā nevar lūgt apturēt kredītu sniegšanu šai kredītiestādei. Tas uzsvērtu, ka FKTK tiesības neierobežo Latvijas Bankas neatkarību lemt par kredītu piešķiršanu kredītiestādei.

Šo atzinumu publicēs ECB interneta lapā.

Frankfurtē pie Mainas, 2009. gada 4. februārī

[paraksts]

ECB prezidents

Jean-Claude TRICHET

¹⁰ Kas tiek interpretēts, ievērojot Padomes 1993. gada 13. decembra Regulu (EK) Nr. 3603/93, ar ko precizē definīcijas, lai piemērotu Līguma 104. pantā un 104.b panta 1. punktā minētos aizliegumus (OV L 332, 31.12.1993., 1. lpp.).

¹¹ Skatīt 1.2. punktu ECB Atzinumā CON/2008/70, sk. arī 3.1. punktu ECB Atzinumā CON/2008/57, kā arī 3.2. punktu ECB 2008. gada 24. oktobra Atzinumā CON/2008/59 pēc Zviedrijas Finanšu ministrijas lūguma par priekšlikuma projektu Zviedrijas finanšu sistēmas stabilizācijas pasākumiem.

¹² Sk., piemēram, ECB 2006. gada decembra Konverģences ziņojumu, 30. lpp.

¹³ Tas ietverts arī Likuma par Latvijas Banku 13. panta 2. punktā.